

GLAS

SLOVENSKE
KULTURNE
AKCIJE

Mesečno poročilo. Izda-
ja tajništvo, Granade-
ros 61, Buenos Aires
LETO I. Štev. 8

OKTOBER 1954

MIRKO JAVORNIK JE PISAL IZ TRSTA:

„... O „Meddobju“ sem imel takoj ob izidu četrť ure dolg prikaz na našem radiu (Radio Trst II), o Slovenski kulturni akciji pripravljam enako dolgo stvar čez teden ali dva, poleg tega sem objavil o obojem še nekaj krajših notic v vsakodnevem kulturnem obzorniku. Prepise Vam pošljem hkrati z rokopisi za revijo, v katerih bo ena novela, kratka razprava o bistvu in poslanstvu umetnosti, nekaj umetniških srečanj in poskusov za portret ter analiza nove partijske linije v režimski kulturni politiki v Sloveniji; mor-da še kaj drugega, vse toliko kratko, da ne bo nihče utegnil ob branju zaspati. Upam, da boste vse imeli v rokah vsaj do srede oktobra. Oglasiti se Vam praznih rok nisem hotel. Prva številka mi je bila všeč, samo če bi papir bil malce svetlejši, ne tako siv, in če bi material tako tesno ne razporejali.“

Iz Madrida nam piše dr. Sr. Pr. iz skupine slovenskih katoliških intelektualcev, ki končuje svoje študije v Španiji.

„Še pred odhodom na počitnice sem prejel dve številki „Glasa“. Najlepša hvala. Na našem sestanku sem informiral prijatelje o delu, ki ga z velikim uspehom vršite. „Glas“ je vzbudil veliko zanimanje. Slovensko kulturno akcijo smatram za eno najvažnejših podvigov naše emigracije. Kulturno delovanje je znak vitalnosti naše emigracije, brez tega dela bi bila emigracija obsojena na narodni propad. Vsem slovenskim izobraženecem v tujini je delo Slovenske kulturne akcije v veliko in blagodejno duhovno oporo, zato ji od srca želim velikih uspehov.“

PRIMORSKA GOVORI

PRED PREGLJEVIM IN KOSOVELOVIM VEČEROM

Pisatelj Ivan Pregelj je dopolnil 70 let, Srečko Kosovel bi jih 50, da mu je bilo dočakati to starost v življenju. Prvi je bil Tolminec od Svete Lucije (Mosta), drugi Kraševce od Sežane, oz. Tomaja. Oba Primorca. In oba mojstra slovenskega leposlovja, oba osrednja predstavnika svoje dobe. O Preglju je bila zapisana sodba, da je bil po Cankarju glavni literarni predstavnik slovenskega pocankarskega ekspresionizma, o Kosovelu pa, da je bil najmočnejši pesnik povojne generacije in je danes dvignjen na ščit tudi kot simbol.

Pregelj velja za odličnega katoliškega pisatelja, ki pa v današnjih razmerah v domovini ni dobil nikjer nikakih življenjskih proslavitev ne v gledališčih ne v revijah, kakor je bila doslej navada pri pomembnih literarnih tvorcih. Nasprotno pa je Srečko Kosovel razglašen kakor literarni predhodnik in glasnik revolucije ter oficielni pesnik novega reda, katerega nosilci so v njegov spomin ukazali slavitev Kosovelovega tedna po vseh šolah in organizacijah.

Mi v tujini smo kulturno tesno povezani z vso našo preteklostjo ter nikakor nočemo sami prekiniti z njo. Nasprotno: vedno in povsod moramo zlasti spričo mladega rodu poudarjati svoje slovenske kulturne vrednote preteklosti in sedanjosti tu in tam... kajti duhovna rast naroda kot kulturne žive celotnosti ni odvisna od meja in časa... Zato je Slovenska kulturna akcija dala na program večer v proslavo dveh slovenskih primorskih pisateljev Preglja in Kosovela obenem, da spoznamo dve vrednoti po pravi vrednosti, kakor ju gledamo mi, ki hočemo biti pravični tudi še v takem sporu časa in dob.

Poleg recitacije del pisateljev samih — Preglja in Kosovela — bosta njun literarni obraz podala tudi orisa njunega dela. O Preglju bo govoril abiturijent Tine Debeljak mlajši, ki bo podal izveček iz svojega sestavka, kakor ga je govoril na predvečer Pregljeve sedemdesetletnice v Ljubljani v osmi gimnaziji. Že ta nastop bo zanimiv, in zanimiv še posebej, da se tu ponove besede, ki so bile še pred nekaj meseci napisane in govorjene v Ljubljani. O Kosovelu pa bo podal njegovo karakteristiko in osebne spomine nanj njegov prijatelj iz akademskih let, sestavljalec njegove osmrtnice (partea) in pisec njegovega prvega nekrologa dr. Tine Debeljak v pismu, ki ga je pisal za to priliko vodji literarnega odseka pri Slovenski kulturni akciji Zorku Simčiču.

Poleg literarnih orisov in recitacij so na sporedu tudi skioptične podobe iz življenja pisatelja dr. Preglja in ki so narejene na podlagi edinstvenega gradiva in posebej za to priliko. Kaj takega ne premore niti domovina.

Po vsem tem obeta biti ta literarni večer izredno pester in zanimiv.

V VSAKO SLOVENSKO HIŠO SLOVENSKO UMETNOST

Geslo, da mora imeti vsaka slovenska rodbina, pa vsak slovenski posameznik svojo slovensko knjižnico, se je glasilo ves čas odkar smo prišli na tuje. Danes to že ni več geslo, ampak je dejstvo in so izjemni negativni slučaji že redkost. Prav tako pa spada v vsako slovensko stanovanje, samsko ali družinsko, tudi slovenska umetnina. Nobeno stanovanje že ni skoraj več brez slik na stenah in zakaj naj ne bi bile te slike slovenske?

NADALJNI DOSEDANJI KULTURNI VEČERI

Za 9. september je bil napovedan kot XVIII. kulturni večer koncert slovenske komorne glasbe, ki se pa ni mogel vršiti. Program je bil sicer izdelan, ni pa bilo mogoče dobiti za vse točke ustreznih izvajalcev. Zato smo rajši spored spremenili in posvetili večer impresionizmu v francoski muziki. Najprej je govoril prof. Gerzinič o Debussyju. Kot tudi v svojem drugem predavanju, se je tu dotaknil komponistovega vpliva na slovensko glasbo. Trije filmi so reproducirali L'après midi d'un faun (filadelfijski orkester pod štokowskym) in osem mojstrovih arabesk za klavir, ki so jih na platnu spremljale deloma abstraktne črno bele gibljive ploskve, deloma valovanje vode, deloma pokrajinske slike. — V drugem delu je predaval prof. Gerzinič o Ravelu. Ravelovo glasbo so posredovale plošče: Bolero in baletna suita Daphnis et Chloë (londonski orkester pod Sirom Malcolmom Sargentom). Za konec smo videli še film Evangelij v kamnu, Kristusovo življenje v romanskih in gotških skulpturah iz francoskih katedral. Vse filme je posodila francoska ambasada. Udeležba: 47.

XIX. in XX. večer je izpolnila krstna predstava Willenpartove drame iz življenja slovenskih izseljencev v Buenos Airesu „Zadnji krajec“. Premijera je bila 16., repriza pa 19. septembra. Zanimanje je bilo tolikšno, da je bilo potrebno zvišati število sedelcev, kar je seveda prizadelo udobnost gledalcev, ki jih je bilo prvič 140, drugič 162. — Dramo je režiral avtor sam in igral v njej vodilno vlogo slikarja Andreja Mlakarja. Njegovu ženo Karlo je igrala ga. Nika Iglič. V ostalih vlogah so nastopili ga. Ema Blejc: gospa Kernova, g. Maks Borštnik: Frenk Podlogar, gđc. Nataša Zajc: Anica Bernik, Slavko Adamič: zdravnik, Boštjan Petriček: deček Toni. Predstava je imela velik uspeh. Obiskali so jo prvič ali drugič vsi vidnejši predstavniki slovenskega kulturnega in javnega življenja v Argentini. Slovenska kulturna akcija je poklonila pisatelju srebrnolovrov venec, ovit s slovensko tribarvno, pevski zbor „Gallus“ pa mu je poslal na oder bujen šopek rdečih rož. Tudi nekateri drugi igralci so bili deložni cvetličnih darov, vsi pa, v prvem redu g. Willenpart sam, izredno toplega odobravanja. V „Svobodni Slove-

Slovenska kulturna akcija ima še čedno število slovenskih grafik v shrambi in zalogi. Poleg onih, ki so bile že na razstavi na prodaj, je zdaj kipar France Gorše odstopil svojih 5 risb akciji v razpečanje. Vse te umetnine lahko dobite takoj v pisarni na Granaderos 61 v lepih okvirih, da o primerjavi s tujimi originali sploh ne govorimo. Vsak lahko zbira po svojem okusu ali nabožne Goršetove risbe, ali žanrske monotipije Alekse Ivanc, ali figuralne in krajinske Kramolčeve linoreze in suhe igle, ali lirične liste Bare Remec. Radi tudi posredujemo za nove umetnine, ki jih še ni tukaj. Prav tako pa radi pomagamo, da si naročite slike in kipe naravnost pri umetnikih.

Torej: v vsako slovensko stanovanje slovensko umetnino!

RAZSTAVA SLIKARJA MILANA VOLOVŠKA

Letošnje slovensko umetnostno, zlasti razstavno življenje v Buenos Airesu je prav bogato, tako bogato, da se marsikdo vpraša, bo li mogoče to življenje vzdržati na tolikšni in takšni višini. Razstava našega modernega pokrajinskega slikarstva, Meštrovičeva s poudarkom na mojstrov odnos do Slovencev in razstava izseljenske grafike; potem večer, ki je bil delno posvečen Plečniku, članek o Bari Remec, kritike razstav; razstava akvarelov Viktorja Sulčiča, izven slovenske skupnosti še Janša na razstavi starejšega avstrijskega slikarstva. Kramolc na razstavi religiozne umetnosti, večer o koroški umetnosti s spomeniki s slovenskega in vsaj ob nastanku umetnin še slovenskega narodnega ozemlja, pa morda še kaj. Zdaj bo razstavil v galeriji Comte Milan Volovšek. V torek, 19. t. m. bodo razstavo odprli, zadnjega v tem mesecu pa zaprli.

Člani in prijatelji Slovenske kulturne akcije poznajo Vo-

GORŠE - KRAMOLC

Razstava naših ustvarjalnih članov, kiparja France Goršeta in slikarja Božidarja Kramolca, ki je bila med 18. septembrom in 9. oktobrom v galeriji Eglinton v Torontu, je takoj prvi dan privabila nad 300 obiskovalcev, v prvih 14 dnevih pa že nad tisoč. Tudi v tretjem tednu je bil obisk še vedno lep. Od približno 1000 Slovencev, ki živijo v Torontu, si je v prvih dveh tednih ogledalo razstavo okrog 80 rojakov. Če primerjamo to število s številom Slovencev v Buenos Airesu in številom obiskovalcev grafične razstave, potem vse priznanje Torončanom!

Razstavo je aranžiral K. May, ki je lastnik galerije. Po rodu je češki Nemec in je bil prej profesor na praški akademiji, nato pa rektor akademije v Perziji. Vse je tako okusno uredil, da se je Gorše kar pomladil. Kramolc je imel intervju v torontskem državnem radiju. Do 4. t.m. so prinesli kritike in poročila že The Globe and Mail, The Register, Božja beseda in Slovenska država v Torontu, pa Ameriška domovina v Clevelandu. Gorše je prodal dotlej tri, Kramolc pa dve stvari, zabaranih je bilo pa še več. Obiskovalce je vodil po razstavi največ Kramolc in jim dajal pojasnila v štirih jezikih: v slovenščini, srbohrvaščini, nemščini in angleščini. Zlasti mnogo je prišlo Nemcev z nemškim konzulom na čelu.

Našima ustvarjalnima članoma k uspehom iskreno častitamo!

France Gorše: Prerok Jeremija

lovška prav dobro kot predavatelja, aranžerja, debaterja in vnetega pomagača povsod, kjer je treba zgrabiti za delo. Mnogi poznajo tudi njegove starejše in novejšje umetnine, bodisi da so z njim živeli v begunski skupnosti, bodisi da so že tu obiskali slikarja v delavnici ali na razstavah, katerih se je udeležil.

Na letošnji razstavi bo Volovšek pokazal dve veliki figuradni kompoziciji: Begunce na Ljubelju in Domobranci v jurišu, več prizorov iz slovenskega kmečkega življenja, enega iz ribiškega okolja, portret, tihožitje, krajino in predmestje. Toda predmet in snov sta slikarju le drugotnega pomena, njegovo zanimanje velja v prvi vrsti formi, v formi pa najprej kompoziciji, potem liniji in šele nazadnje prostornosti. Prav v kompoziciji je dosegel izredne učinke. Poleg forme ga pred snovjo zanima še vsebina: izraz in tu je Volovšek zelo

niji" je objavil g. dr. Jože Krivec obširno pohvalno oceno dela in izvedbe. — Po reprizi je povabila ga. Blejčeva igralce in sodelavce v svojo gostoljubno hišo, kjer so govorili in dajali oceno o delu predsednik g. Ruda Jurčec, tajnik g. Marolt, g. Nikolaj Jeločnik, predsednik Slovenskega planinskega društva g. Robert Petriček in ga. Danica Petričkova. Dne 14. oktobra se je vršil v prostorih SKA III. diskusijski večer o drami in igranju.

Da se vsaj nekoliko oddolži najpomembnejšemu kulturnemu delavcu med nami in da pozdravi njegovo družino, ki je nekaj tednov prej prišla za možem in očetom v Argentino, je priredila Slovenska kulturna akcija svoj XXI. kulturni večer dr. Tinetu Debeljaku. Če izvezamemo gledališke predstave in razstave, je bil ta večer najboljše obiskan, saj smo našli 140 udeležencev, med njimi spet skoraj vse, ki vodijo naše kulturno in javno življenje. Ko je stopil pesnik s svojci v predstavo ramske dvorane, jih je sprejel predsednik g. Ruda Jurčec, gospa Vera pa je prejela šopek vrtnic. Že pred prihodom Debeljakove družine so si ljudje v tej predstavi lahko ogledali razstavo vseh tukaj dosegljivih knjig in revij, ki jih je Debeljak napisal ali uredil ali pri njih sodeloval. Razstavo je uredila gđ. Pavci Maček, ki ji je pomagal g. Tinček Debeljak ml. Tudi svoje knjižnice so si ljudje lahko izpopolnili z nakupom tukaj izišlih pesnikovih knjig. — Dvorano so krasile grafike in risbe Franceta Goršeta, Alekse Ivanc, Božidarja Kramolca in Bare Kemec. Spored se je pričel z uvodnimi akordi Respighijevih I pini di Roma kot spominom na kraj, kjer se je Debeljaku porodila njegova črna maša. Predsednik g. Ruda Jurčec je pozdravil našega prvega podpredsednika in urednika knjižne zbirke, njegovo ženo in otroke. Prav tako pristrčno dobrodošlico je izrekel potem še drugim Slovincem, ki so prišli v zadnjih mesecih k nam, tako naši članici ge. Danici Petričkovi ter rodbinam naših članov, dirigenta g. dr. Julija Savellija in pisatelja Jožeta Vombergarja. Nadaljne točke sporeda je uvažal g. Zorko Simčič, ki je v družbi g. Nikolaja Jeločnika pripravil večer. G. Tine Kovačič je recitiral Payadorja v pampi. Prof. Lojze Geržinič je v obširnem eseju razčlenil delo Tineta Debeljaka kot pesnika, pisatelja, kritika, urednika kulturnega organizatorja, mentorja, prevajal-

♦♦♦♦♦
POTREBUJEMO SLOVENSKO DVORANO! PODPRITE PRIZADEVANJE. DA PRIDEMO DO SLOVENSKE HIŠE!
 ♦♦♦♦♦

ca in slavista — znanstvenika. G. Maks Borštnik je podal pesnitev Razbiti vrč iz zbirke Poljub, g. Marijan Willenpart pa tri mladostne pesmi iz Doma in sveta. G. Simčič je poklonil v imeno članov Slovenske kulturne akcije in njenih prijateljev slavljencu naj-novejše delo kiparja Franceta Ahčina, keramično plaketo „Begunci“. Dr. Debeljak se je zahvalil za večer in dar ter povedal nekaj zanimivih dogodov, impulzov in okoliščin s svoje delovne poti. — Drugi del je bil glasbenega značaja. Najprej smo slišali ponovitev Geržiničeve kantate „Balada o materi“ v isti zasedbi, ki jo je izvajala na prvem kulturnem večeru v aprilu. Gdč. Lučka Kralj je recitirala ob klavirski spremljavi svoje sestre gdč. Ančice melodram „Ob prvem matutinu“ iz še ne objavljene zbirke čezmorskih pesmi. Zaključil je večer kvintet gg. Lipuščka, Rodeta, Finka, Vombergarja in Brasa, članov „Gallusa“, ki je zapel Jerebovo „Pisemce“ na Tinetov tekst.

XXII. kulturni večer je bil ob enem III. filozofski večer letošnje sezone. Predaval je univ. prof. dr. Ignacij Lenček o Narodnosti in njenem etosu. Predavanje je trajalo nad eno uro. V drugem polčasu je g. dr. Vinko Brumen, ki je vodil večer, prebral koreferat g. dr. Milana Komarja; krajši koreferat je imel tudi g. Božo Fink. Izredno aktualna snov je naravnost silila k debati, toda vodja večera jo je moral zaradi pozne ure pri četrtem udeležencu končati, da so obiskovalci — 50 jih je bilo — lahko videli še Grdinov film o kiparju Francetu Goršetu in njegovi lanski clevelandski razstavi. Film bi morali vrtiti že na razstavi slovenske grafike, pa je prepozno prispel.

NAŠA POLETNA SEZONA

Z večerom „Primorska govori“ dne 21. oktobra bo končana prva zimska sezona naše akcije. Po številu bo to XXIII. kulturni večer. Ker pa smo tri večere ponavljali: Claudelovega Azazela in Zadnji krajec, bo to tudi po novi vsebini in snovi že XX. večer v sezoni. Pa so bili vmes še trije diskusijski večeri, vrsta predavanj v dramskem študiju in še večja vrsta internih odsekovnih sestankov, ki so postavili v filozofskem odseku redni, vsakomesečni. Slovenska kulturna akcija je svojo napoved v celoti izpolnila. Niti spremembe v sporedu niso bile tolikšne, kot smo se bali, da bodo. Časovna za-

ekspresiven. Toda ni naš namen že zdaj podajati umetnikove ocene. To bo dosti lažje storiti po razstavi, ko bosta tako kritik kot bralec kritike njegovo umetnost bolj natančno poznala. Samo to naj še omenimo, da se Volovšek ukvarja tudi s kiparstvom v lesu in da se je zadnji čas pričel posvečati grafiki. To dvojce pa bo razstavil šele kdaj pozneje.

Vabimo vse člane, prijatelje in bralce „Glasu“, da obiščejo Volovškovo razstavo. Galerija Comte je na Floridi št. 936, vstop je brezplačen.

XXIII. KULTURNI VEČER

PRIMORSKA GOVORI...

Uvodna beseda (preds. Ruda Jurčec)

Pisatelj Ivan Pregelj (Tine Debeljak ml.)

Srečko Kosovel: Bori

Oreh (Recitaciji)

Ivan Pregelj: Johanes Plebanus (Odlomek)

Srečko Kosovel: Ekstaza smrti

Dr. Tine Debeljak: Pismo o Srečku

Kosovelove pesmi (Recitacije)

„Moj svet in moj čas“ (Skiopitčne slike iz Pregljevega življenja)

Ivan Pregelj: Legenda (iz neobjavljenega rokopisa) Otrokova molitev (Recitaciji)

Četrtek, 21. oktobra 1954

Dvorana v Ramos Mejia ob pol osmih

menjava razstav, Meštrovičeve in grafične slovenske, sprememba sporeda in izvajanje II. glasbenega večera, nadomestitev srečanja z ustvarjalci s III. filozofskim večerom in preložitev razstave Remec-Ahčin na prihodnjo jesen: to so vse spremembe!

Svojim argentinskim rednim članom bo nudila Slovenska kulturna akcija tudi v poletnih mesecih vrsto kulturnih užitkov. Le-ti bodo takšni, ki so v tej subtropski vročini zmogljivi i za izvajalce in privreditelje i za uživalce, vendar dosledno na višini, ki je začrtana v našem programu. Točnega sporeda po datumih še ne moremo dati in tudi v snovi so možne spremembe. Zato danes letni spored samo nakažemo.

Večer „srečanje med ustvarjalci in publiko“ smo prenesli na letošnjo sezono in jo bomo najbrž prav s tem večerom začeli. Če bo le mogoče dobiti ustrezne prostore, vsaj deloma na prostem, seveda primerno zavarovane, bomo v tem času priredili posmrtno razstavo slikarja Marijana Koritnika. Gospa Antonija Koritnik, umetnikova mati, je že obljubila odstopiti vsa dela svojega pokojnega sina, kolikor jih poseduje; prosimo tudi druge lastnike, da nam jih posodijo. Razstave ni mogoče urediti

taško naglo, kot pripraviti dvorano za predavanje in niti ne v takem času, kot oprimiti oder za gledališko predstavo. Razstava tudi ne sme trajati le nekaj ur. Na dvorane, ki so namenjene že po svojem značaju umetnostnim razstavam, ne moremo računati: so predrage in že mesece in leto naprej oddane. V Buenos Airesu čaka že več mesecev velika kolekcija jugoslovanske grafike (med grafičarji so Tone Kralj, Maksim Sedej, Miha Maleš in drugi Slovenci), da bi jo razstavili. Čeprav tam ni finančnih problemov, je ne morejo razstaviti, ker ne dobijo prostora! Zato Koritnikove razstave ne moremo z gotovostjo obljubiti že za bližnjo bodočnost. Nadalje sta na sporedu vsaj dve ekskurziji, ena najbrž v Lujan z ogledom muzejev, druga v Evo Perón z ogledom prehistoričnega in naravoslovnega muzeja pa katedrale. Ti dve ekskurziji bosta morda 2. nedeljo v decembru in januarju. Po možnosti vsako 3. soboto v mesecu bodo na dvorišču penzionu Ilirije večeri kulturnih filmov z razlagami. Večeri bodo posvečeni literaturi, slikarstvu pa kiparstvu, glasbi in gledališču. — Upamo, da bomo v prihodnji številki „Glasa“ lahko napovedali točen spored.